

Rapportage van interim bevindingen aan de gemeenteraad

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Onderwerp:
Boardletter 2018

Datum:
7 november 2018

Geachte leden van de raad,

Als onderdeel van de controle van de jaarrekening 2018 van de gemeente Arnhem hebben wij de interne beheersingsomgeving en de daarin opgenomen maatregelen van interne controle geëvalueerd, voor zover dit belangrijk is in het kader van onze opdracht.

Wij hebben de interim-werkzaamheden uitgevoerd in september 2018. De bevindingen en aanbevelingen zijn bedoeld als constructieve aanwijzingen voor het college in het continue proces om de beheersing van de bedrijfsvoering en de kwaliteit van de jaarrekening te verstevigen. Wij willen onze waardering en dank uitspreken voor de medewerking die ons gedurende de uitvoering van onze werkzaamheden verleend is.

Het concept van deze boardletter hebben wij besproken met de Concern directeur, de concerncontroller en de medewerkers van financiën en control.

Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn, verblijven wij,

met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. M. Knip RA

cc: college van burgemeester en wethouders, directie

1. Samenvatting: onze belangrijkste boodschappen
2. Overzicht van overige bevindingen in de interne beheersing & Follow-up
3. Actuele ontwikkelingen

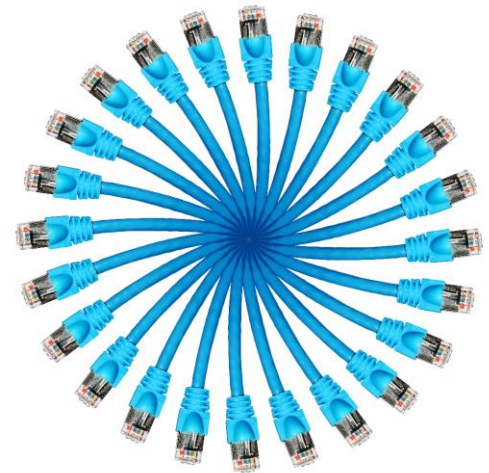
Bijlagen

- Reikwijdte van onze werkzaamheden
- Fraude en compliance, continuïteit en het schattingsproces

1. Samenvatting

onze belangrijkste boodschappen

1. Onze belangrijkste boodschappen

Managementsamenvatting gemeente Arnhem 2018

Interne beheersingsomgeving van de gemeente Arnhem op orde met uitzondering van de IT-beheersing

In deze boardletter geven wij u inzicht in de (ontwikkeling van de) interne beheersing van de gemeente Arnhem. Wij hebben tijdens onze interim-controle de procesrisico's onderzocht, en ons primair gericht op de opzet, het bestaan en (waar mogelijk en relevant) de werking van de interne beheersingsmaatregelen, voor zover relevant voor de controle van de jaarrekening 2018. Onze overall conclusie is dat de interne beheersing van uw gemeente in de basis op orde is met uitzondering van de beheersing van de IT-omgeving. Het belangrijkste aandachtspunt dat wij aan u meegeven is het volledig opvolgen van de IT-audit bevindingen, omdat dit van belang is om een volgende stap te kunnen zetten in de doorontwikkeling van de kwaliteit van de interne beheersing.

Verbeteringen ten aanzien van de IT-beheersing noodzakelijk

In onze voorgaande rapportages hebben wij u gerapporteerd dat betreffende het financiële systeem Decade de algemene IT-beheersmaatregelen niet adequaat zijn. Hierdoor is voor u als gemeente onzeker of deze systemen werken zoals bedoeld, of functiescheiding is gewaarborgd en of de rapportages uit deze systemen betrouwbaar zijn. Vanaf juli 2017 heeft de gemeente diverse bedrijfsprocessen en onderliggende IT-systemen ondergebracht bij de gemeenschappelijke regeling de Connectie. Gezien de toenemende digitalisering en een continue betrouwbare informatieverwerking en –voorziening is het belangrijk dat met de nodige urgentie de belangrijkste verbeterpunten (o.a. rechtenbeheer) worden geïmplementeerd. Uw gemeente is voornemens dit samen met De Connectie te realiseren.

Tijdens onze interim-controle 2018 (oktober 2018) hebben wij vanuit besprekingen en informatiedocumenten de observatie dat uw gemeente zich meer dan bewust is van de urgentie de beheersing van de IT-systemen te versterken. Een voorbeeld hiervan is dat uw gemeente begin 2018 een verbeterplan heeft opgesteld met specifieke verbetermaatregelen. Momenteel vindt de afstemming plaats tussen de gemeente en de Connectie om deze verbetermaatregelen (o.a. rechtenbeheer) concreet te realiseren.

Wij adviseren dringend vanwege het toenemende belang en afhankelijkheid van een veilige en betrouwbare IT-omgeving op basis van een concreet actieplan met o.a. deadlines en het benoemen van een actieverantwoordelijke op korte termijn tot een daadwerkelijke implementatie van de noodzakelijke verbeteringen ten aanzien van de IT-systemen te komen. Een andere overweging is te komen tot het opstellen van een IT Internal Control Framework (ICF) om zo voldoende inzicht te krijgen in de beheersing van IT risico's. Op basis van een dergelijke risicoanalyse en generieke normenkaders maakt u inzichtelijk welke beheersmaatregelen minimaal aanwezig moeten zijn. Hierbij is het uiteraard van belang dit samen met De Connectie slagvaardig op te pakken. Belangrijk onderdeel daarbij is eveneens een Service level Agreement overeen te komen, waarin ook wordt opgenomen dat De Connectie een zogenoemde "ISAE 3402 Type II verklaring" overlegt. Met deze verklaring legt De Connectie verantwoording af aan de gemeente over de betrouwbaarheid van de algemene IT-beheersmaatregelen.

1. Onze kernboodschappen voor het bestuur

Managementsamenvatting gemeente Arnhem 2018

Controleplan sociaal domein	Een belangrijk onderdeel van de interne beheersing van het sociaal domein betreft het vaststellen van de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde zorg. De afgelopen jaren heeft uw gemeente voor dit inzicht grotendeels gesteund op de verantwoordingen en controleverklaringen van de zorgaanbieders. Vanwege de oplopende zorg gerelateerde kosten is het van groot belang dat uw gemeente continue voldoende inzicht heeft in de diverse zorgkosten en de wijze waarop u deze kunt beïnvloeden of andere maatregelen kunt treffen voor betaalbare en kwalitatieve zorg. En goede ontwikkeling is dat u gestart bent met de analyses op WMO en beschermd wonen waarbij aansluitingen worden gemaakt tussen de gedeclareerde zorg alsmede de eigenbijdrage die zorgbehoevenden moeten betalen. Andere mogelijke verbeteringen in het versterken van de interne beheersing, zoals o.a. door ons in eerder stadium geadviseerd, zijn nog niet opgevolgd. Op basis van de interim-controle zien wij aanknopingspunten voor aanvullende interne controle maatregelen gedurende het jaar waarmee de gemeente meer inzicht en grip krijgt op een rechtmatige en adequate zorgverlening en daarbij minder afhankelijk is van jaarlijkse financiële verantwoording van de door uw gemeente gecontracteerde zorgaanbieders. Wij zullen het college een controleplan aanreiken met concrete werkstappen die genomen kunnen worden om de afhankelijkheid van zorgaanbieders in het kader van informatievoorziening te verminderen.
Financiële uitdagingen in het sociaal domein	Zoals hiervoor al verwoord zien wij vanuit onze praktijkervaringen bij veel gemeenten maar ook bij zorginstellingen dat de zorg gerelateerde kosten relatief sneller stijgen dan de beschikbare middelen. Dit zet niet alleen de betaalbaarheid van zorg maar wellicht ook de kwaliteit van de zorgverlening onder druk. Het college heeft in de tweede turap op basis van de tussentijds beschikbare realisatiecijfers een verwacht tekort WMO en jeugd gemeld van € 6,4 miljoen. Dit tekort wordt gedekt vanuit de reserve noodfonds. Vanuit deze reserve worden ook de transitiekosten van het SW bedrijf Presikhaaf naar Scalabor B.V. gedekt. Bij ongewijzigd beleid of trend is het de verwachting dat de reserve noodfonds binnen afzienbare tijd (maximaal 2 jaar) geheel is uitgeput. Overigens is dit ook intern onderkend en onderzoekt uw gemeente momenteel of deze tekorten incidenteel of structureel zijn. Op basis daarvan zijn verbetermaatregelen gestart. Zo is er een routekaart van het programma 'zorg dichterbij' inclusief een risico analyse opgesteld. Onze ervaring is dat uitsluitend maatregelen van bezuinigingen of kostenbesparingen in relatie tot de huidige situatie niet voldoende zullen zijn. Vanuit die optiek geven wij u mee ook naar innovatieve oplossingen te kijken in de wijze waarop uw gemeente in de toekomst de zorgverlening organiseert en uitvoert.

1. Onze kernboodschappen voor het bestuur

Managementsamenvatting gemeente Arnhem 2018

Grondexploitatie, veronderstellingen en uitgangspunten (schattingscomponenten)	Tijdens onze interim-controle hebben wij vastgesteld dat uw gemeente zich bewust is van het belang van het schattingsproces en de hiermee samenhangende adequate interne beheersing van de grondexploitatie. Daarbij hebben wij wel vastgesteld dat de vastleggingen van deze interne procedures en de beoordeling van het schattingsproces sterker kunnen qua aard, reikwijdte en diepgang. Wij hebben de directie gevraagd dit te versterken en deze interne beoordeling bij de jaarrekeningcontrole vast te leggen in een positon-paper. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is het mogelijk terugnemen van reeds genomen tussentijdse winst, wanneer sprake zou zijn van een dermate toegenomen risico profiel, als gevolg waarvan de tussentijdse winst de voorcalculatorische winst overschrijdt. Bij onze jaarrekeningcontrole zullen wij vanuit onze risicoanalyse in ieder geval het complex Schuytgraaf diepgaand controleren.
Implementatie Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)	Vanuit onze verantwoordelijkheid voor adequate naleving van wet- en regelgeving hebben wij tijdens onze controle aandacht besteed aan de invoering van de AVG. De impact van deze wetgeving is mede door de complexiteit en risicogevoeligheid groot. Daarbij komt dat niet naleven leidt kan leiden tot mogelijke imago schade en een "wettelijke schending" een aanzienlijke financiële boete kan opleveren. Vanuit besprekingen met een aantal van uw medewerkers is onze observatie dat uw gemeente zorgvuldig aan de slag is. Zo is een het AVG-beleid geformaliseerd en is uw organisatie actief met het borgen en aanpassen van de beheersmaatregelen die noodzakelijk zijn vanuit de AVG. Ook is onze observatie vanuit diverse waarnemingen op locatie dat uw organisatie bij uw medewerkers maar ook externe partijen awareness wordt gerealiseerd voor 'gegevensbescherming'. In dit verband en in relatie tot het IT-onderwerp, zoals hiervoor beschreven, adviseren wij u vanuit onze ervaringen bij andere organisaties een cybersecurity-scan te laten uitvoeren.
Voldoende aandacht en bewustzijn voor fraude	Het college is verantwoordelijk voor een interne beheersing dat zorgdraagt voor onder meer het voorkomen en opsporen van fraude. Veranderingen in technologie, decentralisaties etc. hebben ertoe geleid dat het voorkomen van fraude een onderwerp is dat meer en meer aandacht krijgt vanuit het maatschappelijk verkeer. Wij hebben u geadviseerd de door u uitgevoerde en vastgelegde frauderisico-analyse in uw risicomanagement procedures op te nemen en minimaal jaarlijks te actualiseren. Wij hebben vernomen dat uw voornemens bent de komende maand de frauderisico-analyse te actualiseren en in december in het college te behandelen en te laten vaststellen.
Actuele ontwikkelingen	In hoofdstuk 3 van deze management letter hebben wij de voor de jaarrekening 2018 en begroting 2019 actuele ontwikkelingen opgenomen. Wij vragen in het bijzonder uw aandacht voor de fiscale aangelegenheden ten aanzien van Sportaccommodaties en btw en de mogelijke financiële consequenties hieromtrent.

2. Bevindingen

Interim-controle 2018

2. Bevindingen

Interne beheersing, controle aanpak en follow-up aanbevelingen

Interne beheersing en controle aanpak

Als onderdeel van de interim-controle 2018 hebben wij de voor de jaarrekening relevante processen van uw organisatie in kaart gebracht. Onze bevindingen delen wij via deze boardletter. Voor enkele processen zien wij mogelijkheden om de interne beheersing verder te verbeteren, waarbij overigens geen significante tekortkomingen in de interne beheersing zijn geconstateerd. De detailbevindingen hebben wij in dit hoofdstuk uiteengezet.

De voor de jaarrekeningcontrole qua omvang en/of risico's meest relevante processen zijn:

- Inkopen (inclusief aanbestedingen) en betalingsverkeer
- Salarissen
- Sociaal domein
- Uitkeringen sociale zaken
- Subsidieverstrekingen
- Grondexploitatie
- Memoriaalboekingen en financiële verslaggeving
- Belastingen
- Overige opbrengsten: verhuur- en parkeeropbrengsten
- Voorzieningen
- Algemene uitkering

Onze overall conclusie is dat de interne beheersing van uw gemeente in de basis op orde is met uitzondering van de beheersing van de IT-omgeving. Het belangrijkste aandachtspunt dat wij aan u meegeven is het opvolgen van de IT-audit bevindingen, omdat dit van belang is om een volgende stap te kunnen zetten in de doorontwikkeling van de kwaliteit van de interne beheersing.

Follow-up aanbevelingen 2017

De boardletter en het accountantsverslag 2017 bevatten diverse aanbevelingen om de interne beheersing verder te verbeteren. Tijdens de interim-controle hebben wij de follow-up hiervan getoetst. In dit hoofdstuk van de boardletter hebben wij dit inzichtelijk gemaakt. Wij stellen vast dat uw gemeente onze aanbevelingen nog niet heeft opgepakt.

Belangrijke aandachtspunten voor de jaarrekening 2018

Voor het opstellen door uw gemeente van de jaarrekening 2018 en onze controle daarop identificeren wij op basis van de interim-controle en de relevante ontwikkelingen de volgende belangrijke aandachtspunten:

- Een toereikende onderbouwing van de waardering van de grond-exploitaties, inclusief position papers.
- Een position paper met een fiscale onderbouwing van een eventuele verplichting voor de vennootschapsbelastingplicht.
- Een toereikende onderbouwing van de voorzieningen, inclusief position-papers. Het gaat hier met name om de materiële voorzieningen.
- Het mogelijk doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen door het management (management override), waarbij wij specifiek aandacht vragen voor de onderbouwing van schattingen, en een toereikende autorisatie van en controle op memoriaalboekingen.
- Verder versterken van het samenstellen van de jaarrekening 2018 en het hieraan ten grondslag liggende balansdossier.
- Rechtmatigheid EU-aanbestedingen.

2. Bevindingen

Interne beheersing, controle aanpak en follow-up aanbevelingen

Belangrijke aandachtspunten voor de jaarrekening 2018 (vervolg)

Aandachtspunten op basis van de controlestandaarden:

- Management override of controls - het risico op het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen die anderszins effectief lijken te werken – door het management, de directie of het college (met name bij memoriaalboekingen en schattingsposten in de jaarrekening).
- Verondersteld frauderisico met betrekking tot opbrengstverantwoording.

Ter voorkoming van een materiële fout in de jaarrekening heeft uw gemeente voor bovenstaande risicogebieden maatregelen getroffen. Wij hebben ons dan ook vooral gericht op de opzet, bestaan en werking van de door de uw gemeente ingerichte beheersingsomgeving die deze risico's moeten mitigeren. De bevindingen en aanbevelingen kunt u dan ook zien als constructieve aanwijzingen als onderdeel van het continue proces om de beheersing van de bedrijfsvoering (het interne beheersing systeem) te verbeteren en de kwaliteit van de jaarrekening te waarborgen.

2.1 Overzicht van overige bevindingen in de interne beheersing

Interim gemeente Arnhem 2018

Onderstaande tabel geeft een overzicht van eerder gerapporteerde bevindingen.

Nr.	Samenvatting bevinding/aanbeveling	Gebied/locatie	Status 2017	Status 2018
01	Geen volledigheidscntrole rondom CAK meldingen PGB	<i>Sociaal domein</i>	n.v.t.	
02	Onlogische boekingsgangen	<i>Debiteuren / opbrengsten / diversen</i>	n.v.t.	
03	Rechtmatigheid EU-aanbestedingen	<i>Rechtmatigheid</i>		
04	Geen afgedwongen functiescheiding en controle op memoriaalboekingen	<i>Memorialen</i>		

Legenda:

Nieuwe bevinding

Eerder gerapporteerde bevinding; gedeeltelijk opgelost

Eerder gerapporteerde bevinding; niet opgelost

bevinding opgelost / beheersing voldoende

2.2 Bevindingen interim-controle 2018

Interim gemeente Arnhem 2018

01 Geen volledigheidscntrole rondom CAK meldingen PGB

Observatie

Wij hebben vastgesteld dat de gemeente geen zichtbare controle uitvoert op de volledigheid van de aanmeldingen 'eigen bijdragen PGB' bij het CAK. De aanwezigheid van een interne beheersingsmaatregel rondom de volledigheid van de aanmeldingen 'eigen bijdragen PGB' bij het CAK waarborgt niet alleen de volledigheid van de 'eigen bijdragen' CAK, maar geeft ook zekerheid omtrent het rechtmatigheidsaspect 'prestatielevering' over de zorglasten PGB.

Risico

Risico op onvolledige 'eigen bijdragen' CAK vanuit de PGB populatie alsmede onvoldoende onderbouwing prestatielevering PGB.

Aanbeveling

Wij adviseren aan een volledigheidscntrole uit te voeren op de aanmeldingen 'eigen bijdragen PGB' bij het CAK. Hiertoe kan de gemeente een aansluiting op BSN-niveau maken tussen het cliëntenbestand van de gemeente en het CAK.

Classificatie

Middel

2.2 Bevindingen interim-controle 2018 (vervolg)

Interim gemeente Arnhem 2018

02 Onlogische boekingsgangen

Observatie

Wij hebben ten tijde van de interim vastgesteld dat vorderingen bij projecten en claims gedurende het jaar geheel worden tegen geboekt en per jaareinde weer volledig worden opgeboekt. De gehele debiteurenpositie wordt afgeboekt in plaats van afboeking op debiteurniveau op basis van bank- en kasontvangsten en/of afboeking op basis van oninbaarheid. Dit betreft een risicovolle boekingsgang.

Tevens hebben wij bij de jaarrekeningcontrole 2017 vastgesteld dat in enkele gevallen onlogische boekingsgangen kunnen worden gehanteerd, wat leidt tot een hoog aantal correctieboekingen en een verhoogd risico op fouten.

Risico

Risico op onvolledige verantwoording van vorderingen alsmede het onterecht verantwoorden van lasten en baten.

Aanbeveling

Wij adviseren u de vorderingen af te boeken op vorderingsniveau op basis van bank- en kasontvangsten en/of afboeking op basis van oninbaarheid.

Tevens geven wij u in overweging om de boekingsgangen binnen de gemeentelijke administratie aan te passen waardoor het bijvoorbeeld niet meer mogelijk is om negatieve debet boekingen te maken.

Classificatie

Middel

2.3 Follow-up van bevindingen in de interne beheersing

Follow-up bevindingen voorgaand jaar

Onderstaande tabel geeft een overzicht van eerder gerapporteerde bevindingen inclusief de follow-up en status 2018.

Nr.	Samenvatting bevinding/aanbeveling	Follow-up 2018	Significant (J/N)	Status 2018
03	Bevinding: Er zijn geen adequate preventieve IB-maatregelen aanwezig bij het proces omtrent de EU-Aanbestedingen Aanbeveling: Wij bevelen aan om adequate preventieve IB-maatregelen te implementeren ten einde de inkoopbehoefte aan de voorkant te beheersen.	<i>Geen follow-up aan gegeven in 2018, derhalve bevinding ook in 2018 van toepassing.</i>	Nee	
04	Bevinding: Geen afgedwongen functiescheiding en controle op memoriaalboekingen. Aanbeveling: Wij bevelen aan om afgedwongen functiescheiding aan te brengen in Decade tussen het aanmaken en verwerken van memoriaalboekingen waarmee subjectieve boekingen worden gemaakt, waarbij tevens een zichtbare controle wordt uitgevoerd op de memoriaalboeking alvorens verwerkt wordt.	<i>Geen follow-up aan gegeven in 2018, derhalve bevinding ook in 2018 van toepassing.</i>	Ja	

Legenda:

Nieuwe bevinding in beheersingsmaatregel

Eerder gerapporteerde bevinding in beheersingsmaatregel; wordt verholpen

Eerder gerapporteerde bevinding in beheersingsmaatregel; beperkte vooruitgang

bevinding opgelost

3. Actuele ontwikkelingen

3. Actualiteiten

Fiscale aangelegenheden

3.1 Sportaccommodaties en btw

Op dit moment maken de meeste gemeenten gebruik van de mogelijkheid om sportaccommodaties btw-belast te exploiteren. In een aantal gevallen treedt de gemeente zelf op als exploitant. In andere gevallen verloopt de exploitatie via een derde. Als voldaan wordt aan de regels voor het gelegenheid geven tot sportbeoefening draagt de exploitant 6% btw over zijn opbrengsten af en heeft daartegenover recht op – veelal 21% - btw-aftrek op investerings- en exploitatiekosten. Bij exploitatie door een derde heeft de gemeente als eigenaar ook recht op btw-aftrek als zij de sportaccommodatie met btw aan de exploitant verhuurt.

De hiervoor genoemde regels worden per 1 januari 2019 aangepast, er vanuit gaande dat het Belastingplan 2019 op dit punt door de Tweede en Eerste Kamer wordt aangenomen. Onder de nieuwe regelgeving zal de terbeschikkingstelling van een sportaccommodatie door gemeenten in veel gevallen onder de btw-vrijstelling vallen. De btw op gemaakte kosten en investeringen komt dan niet meer voor aftrek in aanmerking en dit is nadelig. Het gaat veelal om substantiële bedragen. Enkel bij daadwerkelijk commerciële exploitatie geldt de btw-vrijstelling niet en blijft het huidige btw-regime van toepassing (let op: het lage btw-tarief stijgt van 6% naar 9% met ingang van 1 januari 2019). Er wordt een overgangsregeling geïntroduceerd.

Er zijn voor gemeenten en amateursportorganisaties specifieke subsidieregelingen geïntroduceerd om de btw-nadelen op te vangen. Gemeenten moeten voor het boekjaar 2019 vóór 1 december 2018 een subsidieaanvraag indienen. Wij hebben vernomen dat uw gemeente de subsidiemogelijkheden voor zowel de gemeente als het Sportbedrijf heeft geïdentificeerd.

3.2 Lopende procedures btw

Er lopen op dit moment meerdere btw-procedures die voor gemeenten van belang zijn. Het gaat in ieder geval om:

- Fiscale aspecten rondom de levering van schoolgebouwen (btw en overdrachtsbelasting)
- Btw-positie van de gemeente bij het exploiteren van een begraafplaats
- Btw-positie gemeente bij straatparkeren (ook van belang voor vennootschapsbelasting!)
- Recht op btw-compensatie m.b.t. re-integratietrajecten (participatiebudget)

In nieuwsberichten vanuit de advieskantoren (waaronder Deloitte) is en wordt hier uitgebreid bij stil gestaan. Het is van belang deze procedures te blijven volgen, omdat deze van substantieel financieel belang (kunnen) zijn. In individuele gevallen kunnen er afspraken worden gemaakt met de Belastingdienst, bijvoorbeeld om de rechten veilig te stellen over het verleden en naar de toekomst.

Ten aanzien van het eerste onderwerp (levering van schoolgebouwen) heeft uw gemeente reeds afstemming gezocht met de belastingdienst in het kader van horizontaal toezicht. Verder heeft uw gemeente zelf ook een procedure bij het hof liggen inzake het straatparkeren. Hieruit blijkt dat uw gemeente inspeelt op de actuele ontwikkelingen inzake de lopende BTW-procedures.

3. Actualiteiten

Duurzaamheid

3.3 ESG reporting

Duurzaamheidsthema's spelen een belangrijke rol in de huidige maatschappelijke ontwikkeling. Transparant zijn over prestaties op duurzaamheid wordt steeds belangrijker in het maatschappelijk verkeer. Dit is ook te zien in de toenemende nationale en internationale strengere wet- en regelgeving omtrent het rapporteren over Environmental, Social en Governance (ESG) thema's. Een voorbeeld hiervan is de in Nederlandse regelgeving opgenomen EU Directive 2014/95 inzake Niet-financiële rapportage. Deze richtlijn brengt reeds verplichtingen met zich mee voor Organisaties van Openbaar Belang om te rapporteren op een aantal prestatie omtrent milieu, sociale verantwoordelijkheid en integriteit. Onze verwachting is dat dit voor het lokaal en midden bestuur de komende jaren eveneens zal worden aangescherpt.

Daarnaast zien we een verhoogde aandacht voor ESG thema's (ook wel 'Sustainability' thema's) bij burgers en andere stakeholders ontstaan waarbij van gemeentes wordt verlangd inzicht te verschaffen in de rol die zij speelt in bijvoorbeeld de energietransitie.

Hoewel er momenteel nog geen wettelijke verplichting is voor gemeentes om te rapporteren over deze thema's en om daar assurance bij te verkrijgen, raden wij u aan om uw stakeholderdialoog omtrent deze gebieden te gebruiken om relevante thema's te identificeren. Het stellen van heldere doelstellingen en daar op sturen en rapporteren, ondersteunt de maatschappelijke functie en relaties. Een veel gehanteerde aanpakroute op dit moment is het raamwerk van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de VN.

Bijlagen

Bijlage A – Reikwijdte van onze werkzaamheden

Reikwijdte van onze werkzaamheden 2018

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel over de jaarrekening van 2018, teneinde vast te stellen dat deze een getrouw beeld geeft van de financiële positie van gemeente Arnhem, met inachtneming van de wettelijke bepalingen van Besluit, Begroting en Verantwoording.

De jaarrekeningcontrole heeft niet als doel om enige zekerheid te geven over de kwaliteit van de interne organisatie.

De jaarrekeningcontrole bestaat uit een combinatie van controlewerkzaamheden, waaronder een risicoanalyse, analytische procedures, detailcontroles en het testen van de interne controle die is gerelateerd aan en relevant is voor de controle. Wij richten ons hierbij alleen op de interne controleomgeving die relevant is voor ons oordeel over de jaarrekening.

Dit rapport is gebaseerd op onze interim-werkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole 2018. Onze controlewerkzaamheden strekken niet verder dan noodzakelijk om een oordeel af te geven over de jaarrekening van 2018. De controle is daarom primair gericht op de aandachtsgebieden die door de accountant als relevant zijn beoordeeld voor de jaarrekeningcontrole.

Frauderisico's bij de jaarrekeningcontrole

Daarnaast is onze controle niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Indien wij aangesteld zouden zijn om fraudeonderzoek uit te voeren, zouden wij wellicht additionele bevindingen en observaties hebben gerapporteerd dan nu zijn opgenomen in deze Boardletter.

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij de met governance belaste personen en het management van de gemeente.

Deze verantwoordelijkheid betreft ook het onderhouden van een zodanige interne beheersing om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder dat deze afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Onze controle is opgezet om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, maar richt zich niet specifiek op het ontdekken van fraude.

Op basis van onze uitgevoerde interim-werkzaamheden hebben wij geen aanwijzingen om onze initiële frauderisicoanalyse aan te passen.

This report has been prepared solely for the use of the Board of Management (college van burgemeester en wethouders) and the Supervisory Board (raad) of gemeente Arnhem and should not be distributed or quoted in whole or in part without our prior written consent. No responsibility to any third party is accepted as the report has not been prepared for, and is not intended for, any other purpose. As a consequence, we do not assume any liability or duty of care to any other person to whom this report is shown or into whose hands it may come.

The matters raised in this report are those which have come to our attention as a result of our audit and are those that we believe we need to bring to your attention. They are not a comprehensive record of all the matters arising and in particular we cannot be held responsible for reporting all risks in the business or all internal control weaknesses. Any conclusion, opinion or comments expressed herein are provided within the context of our opinion on the financial statements as a whole, which will be expressed in our auditor's report.

Similarly, the comments, observations and recommendations involving systems and procedures should not be read as an opinion on the internal control structure and its operation.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu, a UK Private Company limited by guarantee, and its network of member firms. Neither Deloitte Touche Tohmatsu nor any of its member firms has any liability for each other's acts or omissions. Each of the member firms is a separate and independent legal entity operating under the names of "Deloitte", "Deloitte & Touche", "Deloitte Touche Tohmatsu", or other related names.